

Europese Parlementsverkiezingen, peiling mei 2024

Rapport Ipsos I&O

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/093

Datum

22 mei 2024

Auteurs

Peter Kanne
Asher van der Schelde

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

	EP-verkiezingen sterk landelijk gekleurd	4
1	Stemmen of niet stemmen	8
1.1	Opkomstintentie	8
1.2	Waarom niet stemmen?	9
2	Zetelpeiling EP	10
2.1	PVV op 9, GL-PvdA op 7 zetels	10
2.2	Overgang TK23 naar EP24	12
2.3	Thema's	15
2.4	Stemmotieven	17
2.5	Beïnvloed door landelijke of Europese politiek?	19
3	Lijsttrekkers en fracties	20
3.1	EP-lijsttrekkers nauwelijks bekend	20
4	Onderzoeksverantwoording	21

EP-verkiezingen sterk landelijk gekleurd

De afgelopen twee weken voerde Ipsos I&O twee opinieonderzoeken uit met betrekking tot de Europese Parlementsverkiezingen. Het eerste onderzoek vond plaats van 10 mei tot en met 13 mei, de tweede meting, met alleen de stemintentie, een week later (17 tot 21 mei) nadat het nieuws over het formatie-akkoord naar buiten was gekomen. In dit rapport zijn de uitkomsten van beide metingen gerapporteerd.

Opkomstverwachting: waarschijnlijk in lijn met 2019

In onze spoedpeiling van 17 tot 21 mei zegt 57 procent 'zeker' te gaan stemmen. Hoewel deze opkomstintentie een overschatting is (en dus zeker geen voorspelling van de opkomst), aangezien degenen die aan onderzoeken meedoen meer geneigd zijn te gaan stemmen, geeft dit een voorzichtige indicatie dat de opkomst in de buurt van de 42 procent van 2019 zal liggen. In mei 2019 zei 54 procent, een maand voor de verkiezingen, 'zeker' te gaan stemmen en bracht 42 procent daadwerkelijk een stem uit. Dit duidt erop dat de opkomst in lijn zal liggen met die van 2019.

Gebrek aan kennis (34%), vertrouwen (26%) en interesse (19%) zijn de belangrijkste redenen om (waarschijnlijk) niet te gaan stemmen. Bij PVV-kiezers – die relatief vaak niet denken te gaan stemmen – is het relatief vaak een gebrek aan vertrouwen en kennis.

PVV op 9, GL-PvdA op 7 zetels; zeven partijen net wel of net geen zetel

In de EP-peiling van 13 mei komen zowel PVV als GroenLinks-PvdA op 8 virtuele zetels. In de spoedpeiling direct na de presentatie van het regeerakkoord, zijn de wijzigingen beperkt en niet significant, maar ze leiden er wel toe dat de PVV op 9 zetels komt en GL-PvdA op 7.

VVD volgt met 4 virtuele zetels, D66, CDA en Volt krijgen er elk twee.

De kiesdrempel ligt op 3,22 procent. Een aantal partijen (PvdD, BBB, SGP, NSC, SP) zit daar in deze zetelpeiling net boven, zij halen één virtuele zetel. CU en FvD zitten er net onder en halen in deze peiling geen zetel. De marge bij deze partijen is echter iets meer dan een procentpunt: al deze zeven partijen kunnen dus 0, 1 of 2 zetels halen. Op basis van deze peiling is niet te voorspellen of dat wel of niet zal lukken.

Tabel 1: Zetelpeiling Europees parlamentsverkiezingen

“Op welke partij denkt u dan te gaan stemmen bij de Europees Parlementsverkiezingen?”

Basis: zou zeker of waarschijnlijk gaan stemmen en heeft partij van eerste voorkeur (n = 1.280)

	UITSLAG EP19		Peiling april		Peiling 13 mei		Peiling 21 mei		Verschil +/- EP19
	%	Zetels	%	Zetels	%	Zetels	%	Zetels	
PVV	3,5%	0	22,0%	8	22,5%	8	23,0%	9	+9
GL-PvdA ¹	29,9%	9	18,7%	7	21,3%	8	19,3%	7	-2
PvdA	19,0%	6	-	-					
GroenLinks	10,9%	3	-	-					
VVD	14,6%	4	12,6%	5	11,8%	4	10,9%	4	0
D66	7,1%	2	7,8%	3	6,8%	2	7,1%	2	0
Volt	1,9%	0	4,7%	1	5,4%	2	5,9%	2	+2
CDA	12,3%	4	5,4%	2	5,8%	2	5,7%	2	-2
PvdD	4,0%	1	4,6%	1	3,2%	0	4,5%	1	0
BBB	-	-	4,3%	1	3,2%	0	4,4%	1	+1
SGP ²	-	-	3,3%	1	3,8%	1	3,8%	1	0
CU	-	-	3,0%	0	3,3%	1	3,0%	0	-1
CU - SGP	6,8%	2	-	-	-	-			-
NSC	-	-	4,2%	1	3,5%	1	3,5%	1	+1
SP	3,4%	0	3,6%	1	3,4%	1	3,3%	1	+1
FvD	11,0%	3	3,1%	0	3,6%	1	2,9%	0	-3
JA21	-	-	1,1%	0	0,8%	0	1,4%	0	0
50PLUS	3,9%	1	-	-	-	-	-	-	-1
Anders	0,5%	0	1,6%	0	1,8%	0	1,4%	0	0
Totaal	100%	26	100	31	100	31	100	31	0

Bron: Ipsos I&O (mei 2024)

Immigratie en internationale veiligheid belangrijker; economische onderwerpen minder

We zien grote verschuivingen t.o.v. vijf jaar geleden als het gaat om de thema's die kiezers drijven naar een partij.

Immigratie en vluchtelingenproblematiek is nu het belangrijkste onderwerp (van 43 naar 55%) en ook *internationale veiligheid* (spanningen tussen landen, internationale conflicten; van 26 naar 37%) wordt nu vaker genoemd. Twee internationaal aangedreven kwesties waarbij de EU ook een belangrijke rol zou kunnen spelen. Een derde grote stijger is de *woningmarkt* (van 19 naar 32%), niet direct een probleem dat Europees aangepakt wordt.

Onderwerpen die nu minder meespelen in de partijkeuze zijn met name sociaaleconomische onderwerpen (inkomensongelijkheid/armoede, economisch beleid, arbeidsmarkt/werkloosheid).

Klimaatverandering / natuur blijft – met 40 procent – stabiel het tweede onderwerp. Ook de EU zelf (voor of tegen EU) is met 36 procent eveneens een belangrijke drijfveer voor stemgedrag.

¹ In 2019 deden SGP en CU samen mee.

² In 2019 deden PvdA en GL apart mee.

Landelijke politiek leidend

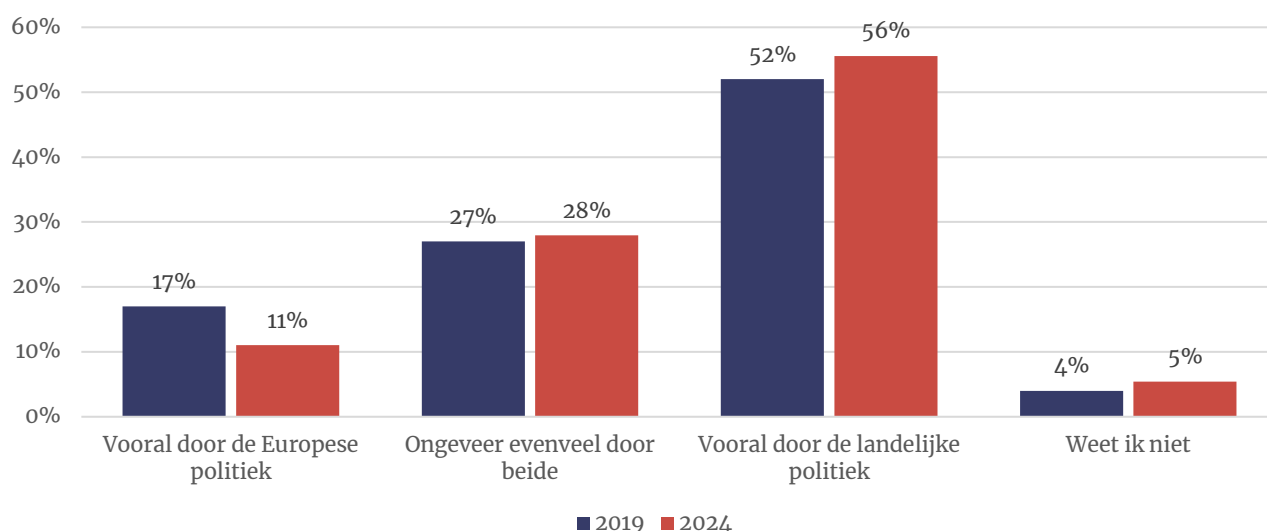
Kiezers gaan bij hun keuze bij de EP-verkiezingen sterk af op de landelijke politiek. Veel meer dan bijvoorbeeld bij gemeenteraadsverkiezingen.

Als we er rechtsreeks naar vragen, zegt ruim de helft van de kiezers dat hun keuze voor een partij bij de Europese Parlementsverkiezingen vooral bepaald wordt door wat ze van deze partij zien in de landelijke politiek. En dit is zelfs nog iets gestegen: van 52 in 2019 naar 56 procent nu. Slechts 11 procent zegt: vooral door de Europese politiek.

Als we – meer indirect – vragen naar de stemmotieven, blijkt eveneens dat de landelijke politiek leidend is. Kiezers gaan bij hun partijkeuze vooral af op de standpunten die de partij landelijk uitdraagt en de ideologie van die partij. Motieven die direct te maken hebben met deze Europese verkiezingen (standpunten voor EP, lijsttrekker EP, stabiel bestuur of oppositie EP) worden duidelijk minder vaak genoemd dan dezelfde categorieën maar dan met betrekking tot de landelijke politiek.

Figuur 2: Keuze Europees of landelijk?

Wordt uw keuze voor een partij bij de Europese Parlementsverkiezingen vooral bepaald door wat u van deze partij ziet in de Europese politiek of door wat u van deze partij ziet in de landelijke politiek?

Bron: Ipsos I&O (mei 2024)

Bekendheid EP-lijsttrekkers in twee maanden niet toegenomen

Dat de Europese verkiezingen niet leven bij de kiezers blijkt ook uit de zeer beperkte bekendheid van de lijsttrekkers. In 2019 was Frans Timmermans (lijsttrekker voor de PvdA) bekend bij 69 procent van de kiezers. Op afstand volgde Sophie in 't Veld van D66, zij was bekend bij 26 procent.

Van de huidige lijsttrekkers komt niemand in de buurt van dit soort cijfers. Ten opzichte van ons onderzoek uit maart is er nauwelijks iets veranderd aan de bekendheid.

Bas Eickhout, sinds 2009 lid van het EP voor GroenLinks, was in maart bekend bij 11 procent, nu opnieuw. Ook de bekendheid van Malik Azmani is gelijk gebleven: 10 procent.

Sebastian Stöteler, lijsttrekker van de PVV, samen met GL-PvdA de virtueel grootste partij – is bekend bij slechts 3 procent. In maart was zijn lijsttrekkerschap nog niet bekend.

In 2019 zei een kwart (24%) van de kiezers geen enkele lijsttrekker te kennen, dat is nu 73 procent.

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats op twee momenten. Het eerste veldwerk vond plaats van vrijdagmiddag 10 mei tot dinsdagochtend 14 mei. In totaal werkten 2.102 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. 100 respondenten met een niet-westerse achtergrond deden mee via Panelclix.

De tweede meting vond een week later plaats van vrijdagmiddag 17 mei tot dinsdagochtend 21 mei. In totaal werkten 2.141 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is volledig getrokken in het I&O Research Panel.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

1 Stemmen of niet stemmen

1.1 Opkomstintentie

Bij de vorige Europese Parlementsverkiezingen (in 2019) ging 42 procent van de Nederlandse kiezers naar de stembus, beduidend minder dan de 77 procent die voor de laatste Tweede Kamerverkiezingen haar stem uitbracht. De Europese verkiezingen zijn in Nederland – ook in eerdere jaren – de verkiezingen met de laagste opkomst.

Sinds maart 2024 zegt rond de 50 procent van de kiesgerechtigden in juni ‘zeker’ naar de stembus te gaan. Dat was steeds vergelijkbaar met 2019: destijds een maand voor de verkiezingen (2019) zei 54 procent ‘zeker’ te gaan stemmen; 42 procent bracht ook daadwerkelijk een stem uit. In onze spoedpeiling van 17 tot 21 mei zegt 57 procent ‘zeker’ te gaan stemmen.

Hoewel deze opkomstintentie een overschatting is (en dus zeker geen voorspelling van de opkomst), aangezien degenen die aan onderzoeken meedoen meer geneigd zijn te gaan stemmen, geeft dit een voorzichtige indicatie dat de opkomst in de buurt van de 42 procent van 2019 zal liggen. In mei 2019 zei 54 procent, een maand voor de verkiezingen, ‘zeker’ te gaan stemmen en bracht 42 procent daadwerkelijk een stem uit. Dit duidt erop dat de opkomst in lijn zal liggen met die van 2019.

Tabel 1.1: Opkomstintentie en werkelijke opkomst bij Europese Parlementsverkiezingen

‘Bent u van plan op (...) te gaan stemmen voor het Europees Parlement?’ Basis: allen (n = 2.138).

	2004	2009	2014	2019	Maart 2024	April 2024	13 mei 2024	21 mei 2024
‘Zeker’ van plan te gaan stemmen	*	*	*	54%	52%	50%	50%	57%
Opkomst in Nederland ³	39%	37%	37%	42%	*	*	*	*

Bron: Ipsos I&O (mei 2024)

Naast de groep van 50 procent die ‘zeker’ zegt te gaan stemmen, zegt 21 procent dat ‘waarschijnlijk wel’ te gaan doen. Zes procent gaat ‘waarschijnlijk niet’ en 8 procent ‘zeker niet’. De rest (14%) weet het nog niet.

(Op 21 mei was dat: 17% waarschijnlijk wel, 6% waarschijnlijk niet, 9% zeker niet en 10% weet het (nog) niet.)

³ Bron: <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/nl/opkomst/>

1.2 Waarom niet stemmen?

Van alle kiezers zei tussen 10 en 13 mei dus 50 procent ‘zeker’ te gaan stemmen. Nog eens 18 procent zegt dat ‘waarschijnlijk’ te doen⁴. Zestien procent zegt zeker of waarschijnlijk niet te gaan stemmen en 14 procent weet het nog niet. Deze laatste 30 procent vroegen we waarom ze (waarschijnlijk) niet gaan stemmen.

Gebrek aan kennis (34%), vertrouwen (26%) en interesse (19%) zijn de belangrijkste redenen om (waarschijnlijk) niet te gaan stemmen. Bij PVV-kiezers – die relatief vaak niet denken te gaan stemmen, is het relatief vaak een gebrek aan vertrouwen en kennis.

Tabel 1.2: Waarom gaat u (waarschijnlijk) niet stemmen? (naar stemgedrag TK2023)

	Totaal	PVV	VVD	NSC	Niet gestemd
Gaat waarschijnlijk of zeker niet stemmen of weet het nog niet	30%	33%	22%	23%	33%
Ik weet te weinig over Europese politiek	34%	38%	47%	43%	33%
Ik heb geen vertrouwen in Europese politiek	26%	30%	10%	23%	23%
Ik heb geen interesse in Europese politiek	19%	15%	21%	15%	20%
Mijn stem maakt toch geen verschil	12%	12%	4%	4%	19%
Ik vind het niet zo belangrijk om te stemmen voor deze verkiezingen	9%	13%	15%	16%	7%
Op deze dag (6 juni) ben ik met vakantie of op reis	8%	4%	16%	14%	6%
Ik kan geen keuze maken op wie ik moest stemmen	7%	6%	11%	13%	7%
De verkiezingsuitslag staat toch al vast	7%	8%	3%	0%	10%
Ik stem uit principe niet	6%	3%	0%	5%	12%
Ik geloof dat het wel goed komt, ook als ik niet ga stemmen	5%	5%	9%	7%	4%
Ik stem uit gewoonte niet	4%	0%	0%	0%	8%
Door mijn (lichamelijke of mentale) beperking kan ik zelf niet stemmen	2%	2%	2%	7%	3%
Andere reden	6%	4%	5%	12%	7%
Weet ik niet	9%	10%	4%	4%	8%
Wil ik liever niet zeggen	2%	1%	0%	0%	3%
N =	531	122	50	56	210

⁴ We gebruiken alleen de ‘zeker’ categorie omdat dat een redelijke indicatie geeft van de te verwachten opkomst. (En ook deze 50% is waarschijnlijk nog een overschatting). De opkomstverwachting ligt in dit soort opinieonderzoek altijd hoger dan in werkelijkheid, aangezien mensen die meer politiek betrokken zijn zowel vaker meedoen aan dit soort onderzoek, als gaan stemmen.

2 Zetelpeiling EP

2.1 PVV op 9, GL-PvdA op 7 zetels

In de EP-peiling van 13 mei stijgt GroenLinks-PvdA iets (was 16% in februari naar 21%), waarmee de linkse combinatie uitkomt op 8 virtuele zetels. De PVV is in deze peiling stabiel met 22,5 procent en 8 zetels. In de spoedpeiling die we na de presentatie van het regeerakkoord op hoofdlijnen uitvoerden (einde: 21 mei), zijn de wijzigingen beperkt en niet significant, maar leidt er toch toe dat de PVV weer op 9 zetels komt en GL-PvdA op 7.

De kiesdrempel ligt op 3,22 procent. Een aantal partijen (PvdD, BBB, SGP, NSC, SP) zit daar in deze zetelpeiling net boven en haalt één virtuele zetel. Of net onder, CU, FvD, en haalt geen zetel. De marge bij deze partijen is iets meer dan een procentpunt, ze kunnen dus allemaal 0, 1 of 2 zetels halen. Op basis van deze peiling is geen voorspelling te doen of dat wel of niet zal lukken.

Tabel 2.1: Zetelpeiling Europees parlamentsverkiezingen

“Op welke partij denkt u dan te gaan stemmen bij de Europees Parlementsverkiezingen?”

Basis: zou zeker of waarschijnlijk gaan stemmen en heeft partij van eerste voorkeur (n = 1.280)

	UITSLAG EP19		Peiling februari		Peiling maart ⁵		Peiling april		Peiling 13 mei		Peiling 21 mei		Verschil +/- EP19
	%	Zetels	%	Zetels	%	Zetels	%	Zetels	%	Zetels	%	Zetels	
PVV	3,5%	0	22,4%	9	25,1%	10	22,0%	8	22,5%	8	23,0%	9	+9
GL-PvdA ⁶	29,9%	9	16,0%	6	18,6%	7	18,7%	7	21,3%	8	19,3%	7	-2
PvdA	19,0%	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
GroenLinks	10,9%	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
VVD	14,6%	4	12,7%	5	14,1%	5	12,6%	5	11,8%	4	10,9%	4	0
D66	7,1%	2	6,0%	2	7,0%	2	7,8%	3	6,8%	2	7,1%	2	0
CDA	12,3%	4	5,6%	2	5,5%	2	5,4%	2	5,8%	2	5,7%	2	-2
Volt	1,9%	0	4,9%	2	5,2%	2	4,7%	1	5,4%	2	5,9%	2	+2
PvdD	4,0%	1	3,7%	1	4,0%	1	4,6%	1	3,2%	0	4,5%	1	0
BBB	-	-	4,5%	1	3,9%	1	4,3%	1	3,2%	0	4,4%	1	+1
SGP ⁷	-	-	2,6%	0	3,8%	1	3,3%	1	3,8%	1	3,8%	1	0
CU	-	-	2,4%	0	3,1%	0	3,0%	0	3,3%	1	3,0%	0	-1
CU - SGP	6,8%	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
NSC	-	-	4,7%	2	3,1%	0	4,2%	1	3,5%	1	3,5%	1	+1
FvD	11,0%	3	2,3%	0	3,0%	0	3,1%	0	3,6%	1	2,9%	0	-3
SP	3,4%	0	3,2%	1	2,9%	0	3,6%	1	3,4%	1	3,3%	1	+1
JA21	-	-	1,0%	0	1,0%	0	1,1%	0	0,8%	0	1,4%	0	0
50PLUS	3,9%	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-1
Anders	0,5%	0	8,8%	0			1,6%	0	1,8%	0	1,4%	0	0
Totaal	100%	26	100	31	100	31	100	31	100	31	100	31	0

⁵ Correctie: in de rapportage van maart zijn de zetels voor PVV (toen 9 zetels) en VVD (5 zetels) verkeerd gerapporteerd vanwege een fout in de berekening van de restzetels. Hier zijn de juiste zetelaantallen weergegeven.

⁶ In 2019 deden SGP en CU samen mee.

⁷ In 2019 deden PvdA en GL apart mee.

Dat GL-PvdA voor de EP-verkiezingen op vergelijkbare hoogte staat met PVV, terwijl de twee partijen in de TK-peiling van 13 mei fors verschillen (PVV 47, GL-PvdA 26 zetels), heeft vooral te maken met de opkomstintentie. Van degenen die in november stemden op de PVV is 46 procent zeker van z'n stembusgang voor het EP, onder GL-PvdA-kiezers is dat 80 procent. Beide kiezersgroepen uit 2023 komen in twee derde van de gevallen uit bij dezelfde partij.

GL-PvdA haalt nog stemmen weg bij D66, PvdD en Volt, maar verliest ook wat aan deze partijen, met name aan Volt (7% van de GL-PvdA-kiezers uit november). PVV haalt nog wat stemmen bij BBB (24% van de 2023-TK-stemmers) en NSC (12%).

Restzetels

Er zijn veel restzetels te verdelen als meerdere partijen net onder de kiesdrempel uitkomen. Bij NSC is te zien wat de consequenties daarvan kunnen zijn: in februari haalde NSC 4,7 procent – goed voor 2 virtuele zetels dankzij een restzetel –, in maart 0 virtuele zetels met 3,1 procent en in april en mei 1 virtuele zetel met 4,2 en 3,5 procent.

2.2 Overgang TK23 naar EP24

NSC slecht in staat kiezers vast te houden

Onderstaande tabel 2.2 laat zien wat kiezers uit november 2023 van plan zijn te gaan stemmen bij de EP-verkiezingen.

Degenen die in november stemden op PVV, GL-PvdA, CDA, CU en FvD – en ook van plan zijn te gaan stemmen bij de EP-verkiezingen – blijven hun partij in twee derde tot 91 procent (FvD) van de gevallen trouw. Voor VVD, D66, SP en PvdD ligt dat rond de 50 procent. Van de BBB-kiezers uit november zijn vier op de tien van plan opnieuw BBB te stemmen en van de NSC-kiezers is dat slechts 20 procent. Ruim een kwart (28%) weet het nog niet, vooral onder voormalig kiezers van VVD en NSC ligt dit aandeel vrij hoog.

Tabel 2.2: Switchgedrag sinds de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 (in %)

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen en heeft partij van eerste voorkeur (n = 1.504).

Stem-voorkeur	Gestemd bij TK23												Niet gestemd
	To-taal	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP*	PvdD*	FvD*	CU*	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
GL-PvdA	15,3%	1%	67%	2%	3%	10%		3%	6%	18%		3%	14%
VVD	8,4%	2%		45%	5%	3%	3%						11%
CDA	4,2%	1%	0%	3%	3%	2%		66%				8%	3%
FvD	2,6%	2%						3%		91%			
D66	4,8%	0%	4%	3%	1%	50%			3%				1%
CU	2,4%	1%	1%		1%		2%	3%				65%	2%
SGP	2,7%	0%	0%				6%					2%	3%
PvdD	2,3%		3%			1%				55%			3%
50PLUS	0,3%	1%			1%				2%				
PVV	16,1%	65%	0%	5%	12%		24%				3%		11%
SP	2,4%	1%	0%		3%				51%				5%
Volt	3,8%	1%	7%	0%	1%	6%			3%				6%
Piratenpartij	0,2%	0%	0%										
De Groenen	0,3%		1%										
BBB	2,3%	2%			2%		38%		3%				1%
BVNL	0,1%			0%									
JA21	0,6%	2%			1%								1%
NSC	2,5%	0%		1%	20%								1%
Anders	0,4%				1%								1%
Blanco	0,2%	0%			1%								
Weet (nog) niet	27,5%	19%	16%	41%	44%	29%	28%	25%	29%	26%	6%	22%	33%
Wil ik niet zeggen	0,8%	1%		1%	1%				2%				3%

*Indicatief vanwege een beperkt aantal waarnemingen (n < 50). SGP, Volt en JA21 komen niet in de figuur voor omdat minder dan 30 waarnemingen zijn gerealiseerd.

Waarom stemmen kiezers op PVV?

De PVV staat in deze peiling op acht virtuele zetels. (Op die van 21 mei op 9 zetels, maar deze analyse is gebaseerd op de peiling van 13 mei). De PVV weet de kiezers uit november goed vast te houden (al zijn ze minder dan gemiddeld van plan te gaan stemmen) en wint verder vooral van NSC, BBB en VVD.

Immigratie en asiel spelen hierbij wederom een belangrijke rol en degene die t.o.v. november nu een andere partij kiezen, lijken zich bewust te zijn van een andere politiek die in Brussel gevoerd wordt. Zo zegt een kiezer die van de VVD komt "VVD stemt in het EP nooit tegen de asielinstroom". Enkele kiezers die in november op NSC stemden geven aan niet goed te weten waar NSC voor staat in het EP.

Bij een stem op NSC weet je niet in welk blok die terecht komt

- Zou nu voor EP op PVV stemmen, stemde in november op NSC

De "nieuwe" Wilders (de realistische...) spreekt me nu veel meer aan, dan de onzeker, dodelijk vermoeide, allemaal beren op de weg ziende Omtzigt, we hebben nu een doortastende leider nodig, geen weifelaar..!

- Zou nu voor EP op PVV stemmen, stemde in november op NSC

Een harder tegen geluid dat hier en daar het roer om moet. Tegenstellingen brengt discussies "Europese verkiezingen zijn wat anders dan de tweede kamer.

- Zou nu voor EP op PVV stemmen, stemde in november op NSC

Asielzoekers aantal is grootste probleem. We zitten vol en er wordt te slap gehandeld tegen criminele asielzoekers.

- Zou nu voor EP op PVV stemmen, stemde in november op BBB

Omdat ik teleurgesteld ben in NSC. Grootste probleem is op dit momenten migratie, PVV is bereid hier aan te werken

- Zou nu voor EP op PVV stemmen, stemde in november op VVD

VVD stemt in het EP nooit tegen de asielinstroom

- Zou nu voor EP op PVV stemmen, stemde in november op VVD

Hetzelfde antwoord als eerder gegeven bij de landsverkiezingen. Minder praten meer uitvoering. Desnoods over reeds bestaande regelgeving heen. De nood is hoog en er moeten dingen snel veranderen. Dus niet de lange procedures die normaal nodig zijn om wetgeving op dit niveau aan te passen, dit duurt voor sommige problemen echt te lang!

- Zou nu voor EP op PVV stemmen, stemde in november op VVD

Ik wil een groot rechts front in Europa en ik denk dat de PVV hier een betere kans maakt dan FvD.

- Zou nu voor EP op PVV stemmen, stemde in november op FvD

Waarom stemmen kiezers op GroenLinks-PvdA?

GroenLinks-PvdA staat in deze peiling eveneens op 8 zetels. (Op die van 21 mei op 7 zetels, maar deze analyse is gebaseerd op de peiling van 13 mei). Ten opzichte van 2019, toen de twee partijen samen 9 zetels haalden, zou er nog sprake zijn van een klein verlies als dit de uitslag zou zijn. Vergeleken met november 2023 houdt GroenLinks-PvdA haar steun aardig goed vast; 67 procent zegt in juni weer voor de partij te stemmen. GL-PvdA wint kiezers van D66 (10% van de TK23-kiezers die gaan stemmen zou nu GL-PvdA kiezen), Volt (9%) en PvdD (18%). Daarnaast trekt GL-PvdA plukjes kiezers weg bij SP, NSC, VVD en CDA.

Deze kiezers wijzen op zowel de sociale als groene standpunten van de partij en hopen dat GroenLinks-PvdA in Europa een milieubewust en pro-Europees geluid kan laten horen. Ook geopolitieke kwesties spelen mee. Kiezers van kleinere partijen bij TK23 kiezen nu voor GL-PvdA om meer gewicht in de schaal te kunnen leggen en tegenwicht te bieden tegen 'rechts'. Ook lijsttrekker Bas Eickhout wordt een enkele keer genoemd, maar Frans Timmermans iets vaker.

Bijvoorbeeld dat GroenLinks-PvdA een tegenstander is van het sluiten van deals over migratie met dictators die geen oog hebben voor mensenrechten

- Zou nu voor EP op GroenLinks-PvdA stemmen, in november ook

De EU is bij uitstek een overheidsvorm waar je met elkaar samen moet werken om de beste resultaten te creëren voor de Unie. Het programma van GL/PvdA is erop gericht om de Europese democratie en veiligheid te waarborgen. Ik sta achter hun standpunt dat we Oekraïne moeten steunen in de oorlog tegen Rusland. Zodra Oekraïne valt, is de dreiging voor de EU des te groter.

- Zou nu voor EP op GroenLinks-PvdA stemmen, in november ook

Bas Eickhout spreekt me aan. Is goed bezig. Sophie in t veld is verdwenen.

- Zou nu voor EP op GroenLinks-PvdA stemmen, stemde in november op NSC

CU haalt geen zetel, daarom uitgeweken naar GL/PvdA

- Zou nu voor EP op GroenLinks-PvdA stemmen, stemde in november op CU

De themas waar GroenLinks-PvdA (duurzaamheid en socialisme) vind ik op Europees niveau relevanter dan op nationaal niveau.

- Zou nu voor EP op GroenLinks-PvdA stemmen, stemde in november op D66

Dit is een grotere partij en vind ik voor deze verkiezingen meer geschikt.

- Zou nu voor EP op GroenLinks-PvdA stemmen, stemde in november op PvdD

Geen rechtse coalitie in europa

- Zou nu voor EP op GroenLinks-PvdA stemmen, stemde in november op VVD

Is tactisch, zij zijn groter en hebben meer impact. Denk heeft te weinig impact.

- Zou nu voor EP op GroenLinks-PvdA stemmen, stemde in november op DENK

Omdat Dhr Timmermans meer ervaring heeft in Europa, en zijn sociale ideeën, Dhr. Omtzigt en zijn nieuwe partij moeten zich eerst In Nederland maar bewijzen.

- Zou nu voor EP op GroenLinks-PvdA stemmen, stemde in november op NSC

2.3 Thema's

Als we kiezers die gaan stemmen en een partijvoorkeur voor EP2024 hebben vragen welke onderwerpen een belangrijke rol spelen bij de keuze voor die partij zien we grote verschuivingen t.o.v. vijf jaar geleden. *Immigratie en vluchtelingenproblematiek* is nu het belangrijkste onderwerp voor kiezers (het steeg van 43 naar 55%) en ook *internationale veiligheid* (spanningen tussen landen, internationale conflicten; van 26 naar 37%) wordt nu duidelijk vaker genoemd. Twee internationaal aangedreven kwesties waarbij de EU ook een belangrijke rol kan of zou moeten spelen. Een derde grote stijger is de *woningmarkt* (van 19 naar 32%), niet direct een probleem dat Europees aangepakt wordt, maar voor kiezers weegt dit dus wel zwaar mee.

Onderwerpen die nu minder vaak meespelen in de partijkeuze zijn met name sociaaleconomische onderwerpen (inkomensongelijkheid/armoede, economisch beleid, arbeidsmarkt/werkloosheid).

Klimaatverandering / natuur blijft – met 40 procent – stabiel het tweede onderwerp. Ook de EU zelf (voor of tegen EU) is met 36 procent eveneens een belangrijke drijfveer voor stemgedrag.

Tabel 2.3: Onderwerpen

Welke van onderstaande onderwerpen spelen een belangrijke rol bij uw keuze voor deze partij? (naar voorgenomen stemgedrag bij de EP-verkiezingen)

	2019	2024	verschil
Immigratie / vluchtelingenproblematiek	43%	55%	+12
Klimaatverandering / natuur	42%	40%	-2
Normen en waarden	46%	38%	-8
Internationale veiligheid (spanningen tussen landen, internationale conflicten)	26%	37%	+11
De Europese Unie zelf (voor of tegen de EU)	*	36%	
Woningmarkt, stijgende huizenprijzen, huren	19%	31%	+12
Inkomensongelijkheid en armoede	34%	25%	-9
Beschermen rechtsspraak / mensenrechten	25%	25%	0
Bestrijding van terrorisme en misdaad	29%	24%	-5
Inspraak en democratie	29%	23%	-6
Energie	20%	23%	+3
Persvrijheid, tegengaan fake news	15%	21%	+6
Onderwijs	27%	19%	-8
Landbouw	11%	19%	+8
Economisch beleid / handel met landen buiten de EU	27%	18%	-9
Arbeidsmarkt, bestrijden werkloosheid	24%	12%	-12
Humanitaire hulp / ontwikkelingshulp	14%	12%	-2
Anders	7%	2%	-5

Bron: Ipsos I&O (mei 2024)

Zoals te verwachten zijn ook hier de verschillen naar politieke voorkeur groot.

Maar liefst 86% van de **PVV**-kiezers noemt immigratie als een belangrijk onderwerp, op grote afstand gevolgd door de woningmarkt en EU zelf.

GL-PvdA-kiezers vinden klimaatverandering en natuur (85%) verreweg het belangrijkste, gevolgd door inkomensgelijkheid/armoede en rechtspraak/mensenrechten

Voor **VVD**-kiezers zijn dat internationale veiligheid (spanningen tussen landen, internationale conflicten; 67%) en immigratie (63%).

Tabel 2.4: Onderwerpen naar politieke voorkeur

Welke van onderstaande onderwerpen spelen een belangrijke rol bij uw keuze voor deze partij? (naar voorgenomen stemgedrag bij de EP-verkiezingen)

	Totaal	PVV	GL-PvdA	VVD	D66	CDA	Volt
Immigratie/vluchtelingenproblematiek	55%	86%	42%	63%	26%	51%	31%
Klimaatverandering/natuur	40%	9%	85%	25%	76%	26%	72%
Normen en waarden	38%	29%	36%	35%	31%	66%	37%
Internationale veiligheid	37%	24%	45%	67%	51%	46%	56%
Europese Unie zelf (voor of tegen EU)	36%	33%	46%	34%	63%	26%	74%
Woningmarkt, huizenprijzen, huren	31%	37%	32%	30%	22%	30%	28%
Inkomensgelijkheid en armoede	25%	17%	52%	7%	23%	12%	19%
Rechtspraak/mensenrechten	25%	9%	50%	11%	37%	35%	39%
Bestrijding terrorisme en misdaad	24%	38%	12%	42%	10%	47%	14%
Inspraak en democratie	23%	17%	31%	18%	34%	19%	34%
Energie	23%	13%	25%	30%	41%	20%	44%
Persvrijheid, tegengaan fake news	21%	10%	32%	14%	31%	20%	30%
Onderwijs	19%	12%	24%	14%	44%	26%	9%
Landbouw	19%	14%	19%	11%	12%	20%	10%
Economisch beleid/handel	18%	8%	20%	47%	21%	19%	30%
Arbeidsmarkt, bestrijden werkloosheid	12%	9%	20%	14%	8%	5%	4%
Humanitaire hulp/ontwikkelingshulp	12%	4%	26%	3%	15%	8%	7%
Anders	2%	2%	1%	2%	6%	1%	0%

Bron: Ipsos I&O (mei 2024)

2.4 Stemmotieven

Degenen die een partijvoorkeur voor de EP-verkiezingen hebben vroegen we: wat zijn de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen? In onderstaande tabel zien we de uitkomsten voor EP 2024, afgezet tegen die van EP 2019 en de Tweede Kamerverkiezingen van 2023.

Die eerste vergelijking – EP 2024 versus EP 2019 – laat weinig verschillen zien. Opnieuw zeggen kiezers vooral af te gaan op de standpunten die de partij landelijk uitdraagt en de ideologie van die partij. Motieven die direct te maken hebben met deze *Europese* verkiezingen (standpunten voor EP, lijsttrekker EP, stabiel bestuur of oppositie EP) worden duidelijk minder vaak genoemd dan dezelfde categorieën maar dan met betrekking tot de landelijke politiek.

Vergelijken we de motieven van nu direct met die bij de TK-verkiezingen van november 2023, dan valt op dat een motief als ‘deze partij komt op voor mensen zoals ik’ lager scoort (20%⁸ versus 33% in november). Ook de online stemhulp scoort nu lager (6%) dan een week voor de TK-verkiezingen (17%). Ook de strategische stem speelt – logischerwijs – veel minder dan voorafgaand aan de TK-verkiezingen.

Tabel 2.5: Stemmotieven

Wat zijn de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen? (TK 2023, EP 2019 en EP 2024)

	TK Nov 2023	EP 2019 17-5-19	EP 2024 13-5-19
De standpunten/het partijprogramma van deze partij landelijk	66%	53%	52%
De ideologie van deze partij	44%	54%	48%
De standpunten/het partijprogramma van deze partij voor EP		32%	30%
Deze partij komt op voor mensen zoals ik	33%	24%	20%
Deze partij zorgt voor een stabiel bestuur van Nederland	24%	17%	13%
De lijsttrekker/leider van deze partij in de Tweede Kamer	33%	15%	14%
Deze partij voert goed oppositie tegen regeringspartij(en)	15%	12%	11%
Deze partij zorgt voor een stabiel bestuur van de EU		12%	13%
De lijsttrekker/leider van deze partij voor EP		11%	5%
Uit gewoonte, ik stem (bijna) altijd op deze partij	11%	10%	7%
Deze partij voert goed oppositie tegen Europese Commissie		10%	7%
Een online stemhulp adviseerde mij dit ⁹	17%	8%	6%
Dat is strategisch slim (houd rekening met mogelijke samenstelling regering / EC	18%	6%	4%
Ik ben tegen de andere partijen (anders dan de partij waar ik op stem)	10%	6%	5%
Deze partij komt op voor mijn regio	5%	4%	3%
De partij doet het goed in de peilingen	6%	3%	4%
De partij doet het slecht in de peilingen	1%	1%	1%

Bron: Ipsos I&O (mei 2024)

⁸ Uit onderzoek van Ipsos I&O voor Binnenlands Bestuur bleek dat kiezers het idee hebben dat de EU met name opkomt voor grote bedrijven (48%) en (Europese) politici (44%) en veel minder voor burgers (24%).

⁹ KiesKompas werd in 2019 gelanceerd halverwege het veldwerk van het onderzoek en dit jaar iets ervoor.

PVV-kiezers laten zich motiveren door de PVV-standpunten en – het meest van alle kiezers – het aspect ‘deze partij komt op voor mensen als ik’: 32 procent. Vlak voor de TK-verkiezingen was dat echter 51 procent.

GL-PvdA kijken eveneens vooral naar de inhoud (standpunten, ideologie) en relatief vaak ook naar typisch Europese zaken: de standpunten/het partijprogramma van deze partij voor EP (38%) en *Deze partij zorgt voor een stabiel bestuur van de EU* (27%).

Tabel 2.6: Stemmotieven naar partijvoorkeur

Wat zijn de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen? (EP 2024, naar huidige stemvoorkeur)

	Totaal	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC *	D66	CDA *	SP *	Volt *
Standpunten TK	52%	61%	54%	44%	55%	48%	40%	68%	53%
Ideologie	48%	34%	64%	34%	43%	55%	51%	50%	82%
Standpunten EP	30%	25%	38%	29%	20%	43%	23%	26%	67%
Komt op voor mensen als ik	20%	32%	10%	13%	13%	13%	19%	28%	3%
Leider TK	14%	21%	9%	9%	16%	16%	26%	11%	4%
Stabiel bestuur NL	13%	8%	14%	20%	10%	26%	32%	3%	2%
Stabiel bestuur EU	13%	4%	27%	13%	5%	25%	25%	3%	28%
Goed oppositie TK	11%	13%	8%	1%	4%	0%	6%	17%	4%
Goed oppositie EP	7%	12%	3%	2%	5%	2%	1%	4%	10%
Uit gewoonte	7%	2%	8%	14%	1%	11%	15%	10%	0%
Online stembulp	6%	8%	7%	6%	2%	16%	3%	9%	0%
Leider EP	5%	2%	4%	7%	3%	5%	8%	0%	0%
Tegen anderen	5%	4%	7%	5%	0%	3%	14%	3%	0%
Strategisch slim	4%	6%	5%	5%	5%	3%	5%	0%	0%
Goede peilingen	4%	5%	0%	0%	4%	0%	0%	0%	0%
Komt op voor regio	3%	3%	2%	1%	4%	2%	4%	5%	0%
Slechte peilingen	1%	1%	0%	0%	0%	0%	4%	0%	0%
Anders	2%	2%	1%	1%	0%	4%	0%	0%	0%
Weet ik niet	4%	7%	2%	5%	0%	3%	2%	3%	0%

Bron: Ipsos I&O (mei 2024)

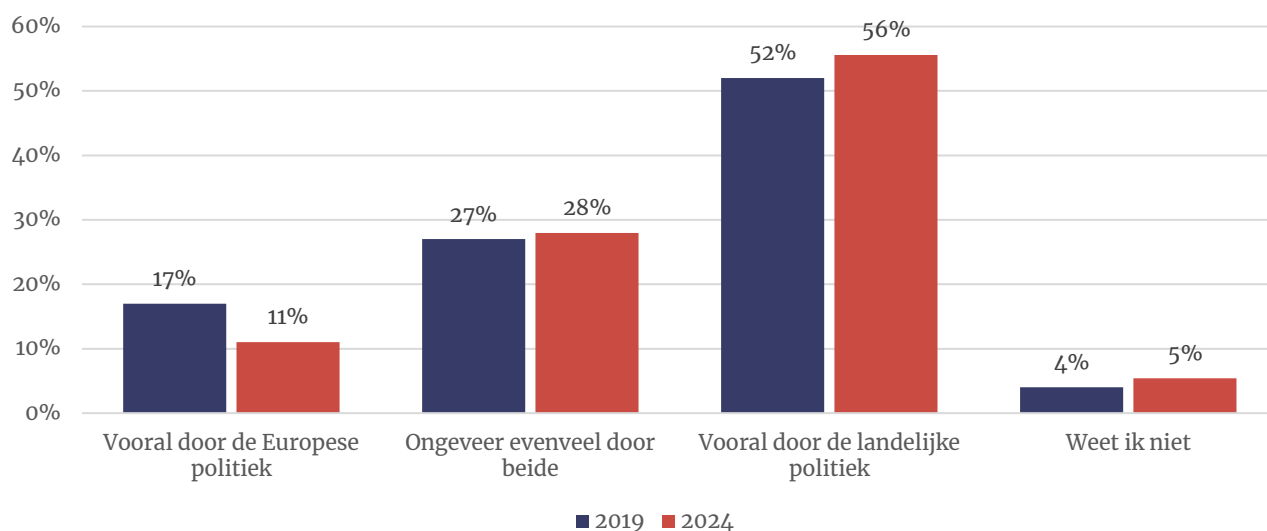
* indicatieve uitkomst vanwege beperkt aantal waarnemingen (n<40).

2.5 Beïnvloed door landelijke of Europese politiek?

Als we er rechtsreeks naar vragen zegt ruim de helft van de kiezers dat hun keuze voor een partij bij de Europese Parlementsverkiezingen vooral bepaald wordt door ze van deze partij zien in de landelijke politiek. En dit is zelfs nog iets gestegen: van 52 naar 56 procent.

Tabel 2.7: Keuze Europees of landelijk?

Wordt uw keuze voor een partij bij de Europese Parlementsverkiezingen vooral bepaald door wat u van deze partij ziet in de Europese politiek of door wat u van deze partij ziet in de landelijke politiek?

Bron: Ipsos I&O (mei 2024)

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 was dat heel anders. Toen zei 58 procent bij de keuze voor een partij vooral af te gaan op gemeentelijke kwesties en problemen. Slechts 12 procent keek vooral naar landelijke kwesties. Een kwart (27%) naar beide evenveel.

3 Lijsttrekkers en fracties

3.1 EP-lijsttrekkers nauwelijks bekend

In 2019 was Frans Timmermans lijsttrekker (voor de PvdA) bekend bij 69 procent van de kiezers, mede dankzij zijn functie als minister van Buitenlandse Zaken en zijn rol als ‘Spitzenkandidat’ voor de sociaaldemocratische fractie in Europa (S&D). Op afstand volgde Sophie in 't Veld van D66, zij was bekend bij 26 procent.

Van de huidige lijsttrekkers komt niemand in de buurt van dit soort cijfers. In 2019 zei een kwart (24%) van de kiezers geen enkele lijsttrekker te kennen, dat is nu 73 procent. Ten opzichte van ons onderzoek uit maart is er nauwelijks iets veranderd aan de bekendheid.

Bas Eickhout, sinds 2009 lid van het EP voor GroenLinks, was in maart bekend bij 11 procent, nu opnieuw. Met een 7,1 werd Eickhout in maart wel goed gewaardeerd door degenen die hem kennen (nu niet gevraagd).

Ook de bekendheid van **Malik Azmani** is gelijk gebleven: 10 procent.

Sebastiaan Stöteler, lijsttrekker van de PVV, samen met GL-PvdA de virtueel grootste partij – is bekend bij slechts 3 procent. In maart was zijn lijsttrekkerschap nog niet bekend.

Tabel 3.1: Bekendheid lijsttrekkers

Kunt u aangeven welke van deze politici u kent, al is het maar van naam?

	BEKENDHEID			WAARDERING (maart)	
	April 2019	Maart 2024	Mei 2024	1-10	n =
Bas Eickhout (GL-PvdA)*	7%	11%	11%	7,1	120
Malik Azmani (VVD)	8%	10%	10%	5,7	110
Anja Haga (CU)		7%	7%	5,7	74
Gerben-Jan Gerbrandy (D66)		6%	5%	6,0	70
Ralf Dekker (FvD)		4%	4%	6,2	39
Tom Berendsen (CDA)		3%	3%	6,2	31
Bert-Jan Ruissen (SGP)		3%	3%	8,0	26
Gerrie Elfrink (SP)		3%	2%	6,0	36
Reinier van Lanschot (Volt)		3%	3%	6,2	33
Anja Hazekamp (PvdD)	2%	2%	3%	5,9	24
Sander Smit (BBB)		2%	2%	5,2	27
Dirk Gotink (NSC)		1%	3%	*	*
Sebastiaan Stöteler (PVV)		*	3%	*	*
Geen van deze	24%	71%	73%		

*De partijaffiliatie werd niet aan respondenten getoond.

4 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdagmiddag 9 mei tot maandagochtend 12 mei. In totaal werkten 1.839 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. 100 respondenten met een niet-westerse achtergrond deden mee via Panelclix.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

Ipsos I&O

Ipsos I&O komt voort uit het recente samengaan van I&O Research en Ipsos. Ipsos I&O is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2022). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

Ipsos I&O is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. Ipsos I&O is ISO 9001-, ISO 20252-, ISO 27001-, ISO 27701- en NEN-5710 gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.